

REQUESENS HOEFDEN WE NIET TE KENNEN!

Een antwoord op Rik van Lente

De examenperiode is een spannende tijd. Voor de kandidaten, die na een goed resultaat de wijde wereld ingaan, maar ook voor de docent die wordt 'afgerekend' op het resultaat van zijn examenklas. Rik van Lente heeft zich opgeworpen als spreekbuis van docenten die met de examencorrectie worstelen. De examenmakers reageren op zijn kritiek.

Elise Storck is vakdidacticus aan het ICLON en voorzitter van de vaststellingscommissie voor de havo-vwo-geschiedenisexamens. **Stefan Boom** is toetsdeskundige voor de havo-vwo-geschiedenisexamens bij Cito.

Het centrale examen moet ervoor zorgen dat alle examenkandidaten in Nederland volgens dezelfde maatstaf worden bemeten. Het correctievoorschrift moet daarom zo duidelijk mogelijk zijn om de correctie zo eenduidig mogelijk te laten verlopen. Daarvoor moeten de examenvragen helder en duidelijk zijn, de leerstof goed omschreven en de corrector vakinhoudelijk goed toegerust zijn om mogelijke antwoordvarianten te kunnen beoordelen op hun historische juistheid. De nakijkende docent moet zich daarbij bewust zijn van de rolverandering die plaatsvindt. Als corrector dient de docent objectief en zo neutraal mogelijk de antwoorden te beoordelen. De docent is hier geen pedagoog of mentor, maar beoordelaar op vakinhoudelijke gronden. Het centrale eindexamen kan alleen blijven bestaan als landelijke maatstaf als er op die manier beoordeeld wordt.

DE IJZEREN HERTOOG

In de kritiek van Rik van Lente speelt vraag 5 een belangrijke rol. In ons antwoord op zijn brief beperken wij ons tot zijn opmerkingen bij vraag 4, 5 en 6. Vraag 4 en 5 met het correctievoorschrift bij deze vragen zijn op deze pagina afgebeeld. De kritiek van Van Lente op het antwoordmodel bij vraag 5 komt voort uit een vaker voorkomend misverstand. Een examenvraag is geen academische studie. Uiteraard kan er nooit op grond van één bron een houdbare conclusie worden getrokken. Livius vond al 'één getuige geen getuige' (*testis unus testis nullus*). Als in het examen 'gebruik bron...' staat, wordt daarmee nooit bedoeld: gebruik *uitsluitend* deze bron. De kandidaat moet altijd domein A en B, tot nu toe uitgewerkt in stofomschrijvingen van twee thema's, betrekken bij het geven van het antwoord. Hoewel de beschrijving

van het beleid van Filips II in de stofomschrijving minimaal is, staat er toch voldoende in om, zelfs zonder dat Requesens is genoemd, te verwachten dat er aandacht is besteed aan de koerswijziging van Filips die blijkt uit het terugroepen van Alva. Requesens was landvoogd in naam van Filips, hij volgde Alva op. Er was dus geen sprake van een directe machtsstrijd met Alva. Een kandidaat die met een dergelijk antwoord komt, heeft de historische situatie niet juist ingeschat.

Met een verwijzing naar vakliteratuur is een antwoord rondom het 'baas-boven-baas-motief' niet te onderbouwen. Helaas geen punten dus. Overigens gold dat niet voor de meerderheid van de kandidaten: 27 procent scoorde nul punten, 36 procent scoorde één punt en 37 procent haalde de maximale score van twee punten. De p-waarde was 55. Deze vraag zou eigenlijk niet los moeten worden gezien van de voorafgaande vraag. Vraag 4 zette de kandidaten op het goede spoor en bleek een makkelijke vraag met een p-waarde van 84.

BEPERKT OF RUIM

Het correctievoorschrift bij vraag 6 geeft een antwoord waarin de grote lijn wordt vastgelegd, gevolgd door een *voorbeeld* van een juist antwoord. Er is niet voor gekozen om meerdere voorbeelden te noemen, het gegeven voorbeeld is bedoeld als verduidelijking. Of er geen betere voorbeelden zijn, is een kwestie van smaak; in het gegeven voorbeeld wordt wel duidelijk dat de grens tussen politiek en religie in dit geval flinterdun is. Maar er wordt gevraagd naar een *politieke* reden en geen emotionele, persoonlijke, sociale of economische. Antwoorden moeten daarop worden beoordeeld. Als de examenmakers de vragen vooraf zouden kunnen testen (wat in het nieuwe programma beter mogelijk is dan in het huidige), dan zou een antwoordmodel kunnen worden gebaseerd op antwoorden van leerlingen. Nu kan dat nog niet.

Een (geschiedenis-)examen dient valide, betrouwbaar en aanvaardbaar te zijn. Rik van Lente stelt vragen bij de validiteit en de aanvaardbaarheid van het examen wanneer leerlingen een vraag krijgen over de 'niet-gekende Requesens'. En wanneer hij geen punten kan geven aan het 'baas-boven-baas-motief' en wanneer zijn leerlingen op een verkeerd spoor worden gezet als ze bij een vraag naar een politiek antwoord moeten denken aan het herstellen van de band met de katholieke bevolkingsgroep. Hij vindt dat dit het vak tekort doet, omdat de leerlingen daarin leren redeneren over complexe zaken. Die zich ook nog eens afspelen in andere tijden dan de onze en in een wereld van volwassenen. Dat maakt geschiedenis geen gemakkelijk vak.

Gebruik bron 2.

Alva laat in 1571, na terugkeer van het slagveld, een levensgroot bronzen standbeeld van zichzelf oprichten in Antwerpen.

- 3p 4 Leg met twee verwijzingen naar de bron uit, welke boodschap Alva met dit standbeeld wil overbrengen.

In 1574 laat de opvolger van Alva als landvoogd, Requesens, het standbeeld (zie bron 2) neerhalen en omsmelten.

- 2p 5 Leg uit welke politieke boodschap Requesens daarmee overbracht en wat hij hiermee wilde bereiken.

4 maximumscore 3

Kern van een juist antwoord is:

- De boodschap die Alva over wil brengen is, dat hij de opstand neergeslagen heeft / een sterk/succesvol leider is

1

Dit blijkt uit:

- de opstandelingen liggen verslagen onder Alva's voeten / Alva staat erbij als een trotse overwinnaar
- de tekst op het standbeeld vertelt dat het is gemaakt van het brons buitgemaakt op het leger van de opstandelingen (wat laat zien dat Alva's leger sterker is / de opstandelingen heeft overwonnen)

1

1

5 maximumscore 2

Uit het antwoord moet blijken dat Requesens

- met het neerhalen van het standbeeld duidelijk wilde maken dat hij afstand neemt van (het beleid van) Alva
- daarmee wilde bereiken dat het vertrouwen in het Spaanse bestuur / de eenheid in de Nederlanden hersteld werd (door de herinnering aan de strenge Alva weg te nemen)

1

1

Bij gebrekkig historisch redeneren door leerlingen zien we vaak drie patronen: Leerlingen blijven bij het interpreteren van bronnen en situaties vaak bij een te snel bedachte hypothese, ondanks signalen uit de bron die daarmee in strijd zijn.¹ Daarnaast hebben zij de neiging om ingewikkelde historische situaties, waarover zij te weinig contextkennis hebben, te vertalen naar situaties die zij wel kennen uit hun dagelijks leven, zoals die bijvoorbeeld in soaps voorkomen ('de vijand van mijn vijand is mijn vriend', 'hij is nieuw in de groep, dus moet hij zich bewijzen').² En verder is het in ons gesecculariseerde Nederland voor leerlingen soms moeilijk voor te stellen dat religie en politiek zijn verweven en het paaen van de katholieke bevolkingsgroep dus wel een politieke zaak is. Of leerlingen dat wel of niet kunnen wordt juist getoetst bij vragen als die over Requesens en Anjou (vraag 6): de leerling die niet goed naar de bron (met toelichting!) kijkt en daarbij onvoldoende kennis van de context betreft, houdt het bij antwoorden uit het alledaagse leven. De leerling die denkt dat godsdienst losstaat van politiek, begrijpt niet het politieke belang van het geruststellen van het katholieke deel van de bevolking. Daarom verdienen deze antwoorden geen punten.

DOCENT EN CORRECTOR

De laatste jaren is de discussie op het docentenforum van de VGN meer in de richting gegaan die door de examenmakers wordt toegejuicht: een overleg over op vakliteratuur gebaseerde alternatieve antwoorden. Dat hoort bij geschiedenis, ►

- ① Carla van Boxtel & Jannet van Drie (2012): *That's in the Time of the Romans!* Knowledge and Strategies Students Use to Contextualize Historical Images and Documents, Cognition and Instruction, 30:2, 113-145.
- ② Chris Husbands, Anna Pendry (2000). 'Thinking and feeling: pupils' preconceptions about the past and historical understanding' In: J. Arthur, R. Phillips (Eds.), *Issues in History Teaching* (pp.125-134). New York: Routledge/Falmer.

het moet een discussie zonder eind blijven. Maar er zijn wel grenzen. De ruimte die genomen werd door de formulering ‘voorbeeld van een juist antwoord’ heeft tot ongelijkheid en onduidelijkheid geleid. En tot veel conflicten tussen eerste en tweede correctoren. Door aan te geven wat de ‘kern van een juist antwoord’ dient te zijn, wordt dit misbruik hopelijk voorkomen. Dat wil niet zeggen dat historisch juiste antwoorden fout zijn, of beter gezegd, niet met punten kunnen worden beloond. Dat kan wel, mits ondersteund door valide historische argumenten, conform regel 3.3 van het correc-

tievoorschrift. ‘Goed geredeneerd’, ‘leuk gevonden’, ‘dat heb ik zo uitgelegd in de klas’ en ‘dat staat zo in het katern’ zijn daarbij geen juiste argumenten. Ook ‘de vraag is zo slecht dat ik mijn leerlingen daarvan niet de dupe wil laten worden’ niet. Als er werkelijk onvolkomenheden in het examen zitten, moeten die worden gemeld bij het examenloket, en wordt de norm (achteraf) aangepast. Als elke docent dat zelf op voorhand gaat doen, zou er geen aanpassing nodig zijn, maar omdat niet elke docent dat doet, mag niemand het doen. Dat zou tot ongelijke behandeling leiden.

In het examen is de sokkel van de prent afgesneden, maar in de toelichting is de tekst wel bijgevoegd. Prent van het standbeeld van de hertog van Alva, landvoogd in de Nederlanden van 1567 tot 1573. Op de voet van het standbeeld staat (in het Latijn): ‘Gemaakt door Jongeling van het buitgemaakte brons’. Hiermee wordt het brons bedoeld van de kanonnen van het leger van Lodewijk van Nassau, de broer van Willem van Oranje, dat is buitgemaakt door het leger van Alva na de Slag bij Jemmingen (Oost-Friesland), in 1568.

DE EXAMENS VANAF 2015

Tot nu toe is de syllabus vrij gedetailleerd geweest in de stofomschrijvingen van de thema's. Vanaf 2015 gaat het examen over de 49 kenmerkende aspecten. Bij een deel daarvan is niet beschreven wat de kandidaten daarbij precies moeten kennen. Bij een deel van de kenmerkende aspecten is in 'historische contexten' de stof omschreven, maar toch veel globaler dan bij de oude thema's. Daardoor is niet te verwachten dat het aandeel van concrete, reproductieve vragen op het examen toeneemt. Er zullen juist meer vragen komen waarbij leerlingen worden geconfronteerd met gegevens die zij nog niet kenden. Zij zouden deze vragen wel moeten kunnen beantwoorden als ze de bronnen juist interpreteren en gebruikmaken van de historische contextkennis waarover ze wel beschikken. Er zullen vragen blijven waarbij het correctievoorschrift niet alle te verwachten antwoorden kan geven. Het is daarom goed dat we met alle betrokkenen over de examens blijven discussiëren. Zoeken naar het beste correctievoorschrift en elkaar scherp houden in het omgaan daarmee, blijft daarbij van belang. Feedback als die van Rik van Lente helpt ons daarbij. ■